

ASIGURAREA ȘI GARANTAREA DREPTULUI LA INTEGRITATEA FIZICĂ ȘI PSIHICĂ ÎN REPUBLICA MOLDOVA

THE ASSURANCE AND GUARANTEE OF THE RIGHT TO PHYSICAL AND MENTAL INTEGRITY IN THE REPUBLIC OF MOLDOVA

conf.univ., dr. Ion CIOBANU
Catedra de Drept
Universitatea de Stat Alecu Russo din Bălți
i.ciobanu@mail.md

Rezumat: Tortura, tratamentele inumane sau degradante constituie acte incompatibile principiilor democratice într-un stat de drept. Actualmente, majoritatea statelor contemporane continuă să se confrunte cu fenomene sociale nocive, cum ar fi tortura, tratamente inumane sau degradante, care afectează cele mai vulnerabile părți ale populației. Republica Moldova, în această ordine de idei, a ratificat Convenția ONU Împotriva Torturii la 28 decembrie 1995, iar în anul 1998 s-a raliat statelor membre ale Consiliului Europei în combaterea acestor acte, prin ratificarea Convenției europene pentru prevenirea torturii și a pedepselor sau tratamentelor inumane sau degradante.

Cuvinte-cheie: Tortura, tratamentele inumane sau degradante, stat de drept, drepturile omului, act normativ, răspundere juridică

Summary: Torture, inhuman or degrading treatments constitute incompatible acts with the democratic principles in a state governed by the rule of law. Nowadays, most of contemporary states continue to deal with harmful social phenomena such as torture, inhuman or degrading treatment. The Republic of Moldova, in this context, has ratified the UN Convention against Torture on 28 December 1995, and in 1998 has joined as a Member State of the European Convention in preventing such illegal acts through ratification of the European Convention for the Prevention of Torture and Inhuman or Degrading Treatments or Punishment.

Key-words: Torture, inhuman or degrading treatments, state of law, human rights, juridical act, legal liability

Tortura, tratamentele inumane sau degradante constituie acte incompatibile principiilor democratice într-un stat de drept. Actualmente, majoritatea statelor contemporane continuă să se confrunte cu fenomene sociale nocive, cum ar fi tortura, tratamente inumane sau degradante, care afectează cele mai vulnerabile părți ale populației.

Republica Moldova, în această ordine de idei, a ratificat Convenția ONU Împotriva Torturii la 28 decembrie 1995, iar în anul 1998 s-a raliat statelor membre ale Consiliului Europei în combaterea acestor acte, prin ratificarea Convenției europene pentru prevenirea torturii și a pedepselor sau tratamentelor inumane sau degradante. De asemenea, pe data de 30 martie 2006, Republica Moldova a ratificat Protocolul Opțional la Convenția ONU împotriva torturii și altor tratamente crude, inumane sau degradante, care a intrat în vigoare la 24 iulie 2006.

În 2012, legiuitorul a adoptat hotărârea nr. 6 privind aprobarea Planului de acțiuni pentru implementarea strategiei de reformă a sectorului justiției pentru anii 2011–2016. Actul normativ¹ include măsuri complexe de reformare a justiției din Republica Moldova, printre care se regăsește compartimentul pentru eradicarea torturii și a relelor tratamente (la pilonul VI. Respectarea drepturilor omului în sectorul justiției).

---

¹ Hotărârea Parlamentului cu privire la aprobarea Planului de acțiuni pentru implementarea strategiei de reformă a sectorului justiției pentru anii 2011–2016 nr. 6 din 16.02.2012 În: Monitorul Oficial din 05.06.2012. nr. 109-112. [online] http://lex.justice.md/index.php?action=view&view=doc&lang=1&id=343439,file://C:/Users/Ion/Downloads/PA_reforma_justitiei.pdf (vizitat 15.06.2014)

Ca urmare a implementării strategiei de reformă a sectorului justiției pentru anii 2011–2016, în domeniul eradicării torturii, tratamentelor inumane sau degradante se urmărește realizarea următoarelor obiective:

- Respectarea drepturilor persoanelor private de libertate; eradicarea torturii și a relexor tratamente (Direcția strategică 6.4.).
- Consolidarea capacităților instituțiilor responsabile de privarea de libertate (poliția, sistemul penitenciar, Centrul pentru Combaterea Crimelor Economice și Corupției, Centrul Național Anticorupție, instituțiile psihiatrice, internatele psihoneurologice și azilurile) privind prevenirea și combaterea torturii și a relexor tratamente (domeniul specific de intervenție 6.4.3.).
- Combaterea eficientă a faptelor de tortură și relexor tratamente (domeniul specific de intervenție 6.4.5.).
- Crearea unor mecanisme eficiente de reabilitare a victimelor torturii și relexor tratamente (domeniul specific de intervenție 6.4.6.).

Reformele din sistemul justiției Republicii Moldova au fost condiționate, în mare măsură, de existența problemelor grave în funcționarea instituțiilor statale – procuratura, organele de urmărire penală, instituțiile penitenciare etc.

Constituția Republicii Moldova prevede expres că nimeni nu va fi supus la torturi, nici la pedepse sau tratamente crude, inumane ori degradante². Prin introducerea completărilor în Codul penal al RM (art. 309¹, apoi 166¹), Republica Moldova și-a onorat angajamentele față de comunitatea internațională.

Astfel, în anul 2005, Codul Penal al Republicii Moldova a fost completat, fiind introdusă infracțiunea de tortură (Articolul 309¹ al Codului Penal, introdus prin Legea nr. 139-XVI din 30.06.2005, în vigoare din 22.07.2005, publicată în Monitorul Oficial al Republicii Moldova nr. 98 din 22.07.05, art. 463). Definiția torturii, inclusă în articolul 309¹ din Codul Penal, este corelată/similară cu definiția dată de articolul 1 din Convenția ONU împotriva torturii și altor pedepse ori tratamente cu cruzime, inumane sau degradante 48(CAT): „Provocarea în mod intenționat a unei dureri sau suferințe puternice, fizice ori psihice unei persoane, în special cu scopul de a obține de la această persoană sau de la o persoană terță informații sau mărturisiri, de a o pedepsi pentru un act pe care aceasta sau o terță persoană l-a comis ori este bănuită că l-a comis, de a intimida sau de a face presiune asupra ei sau asupra unei terțe persoane, sau pentru orice alt motiv bazat pe o formă de discriminare, oricare ar fi ea, dacă o asemenea, durere sau suferință este provocată de o persoană cu funcție de răspundere sau de oricare altă persoană care acționează cu titlu oficial, ori la instigarea sau cu consimțământul expres sau tactic al unor asemenea persoane, cu excepția durerii sau a suferinței ce rezultă exclusiv din sancțiuni legale, inerente acestor sancțiuni sau ocazionate de ele...”³.

Este necesar de menționat că tortura este abordată într-un alineat separat și este tratată ca fiind o formă distinctă gravă a relexor tratamente (sub aspectul trihotomic), iar sancțiunile aplicabile pentru tortură sunt mai grave decât pentru tratamentele inumane sau degradante.

În anul 2012, legiuitorul autohton a operat un șir de modificări în vederea protejării cetățenilor săi, precum și a celor străini sau apatrizi de infracțiuni de tortură, tratament inuman sau degradant.

Actualmente, tortura, tratamentul inuman sau degradant se regăsesc în capitolul III. *Infracțiuni contra libertății, cinstei și demnității persoanei*⁴.

Așadar, art. 13 alin. (2) CPRM a fost completat cu textul „doar dacă nu există motive serioase de a crede că aceștia riscă să fie supuși pedepsei cu moartea, torturii sau altor tratamente inumane sau degradante”.

² Constituția Republicii Moldova. In: Monitorul Oficial al Republicii Moldova nr.1, 12.08.1994. art. 24 alin 2.

³ Zaharia V. ș.a. *Situația din Republica Moldova privind combaterea torturii și altor pedepse ori tratamente cu cruzime, inumane sau degradante*. Chișinău, 2010. p. 14. [online] <http://www.undp.md/publications/doc/Baseline%2010%20mai%20final.pdf> (vizitat 27.05.2014)

⁴ Anterior, infracțiuni de tortură au fost incluse la capitolul „infracțiuni contra justiției”. A se vedea: Zaharia V. ș.a. *Situația din Republica Moldova privind combaterea torturii și altor pedepse ori tratamente cu cruzime, inumane sau degradante*. Chișinău, 2010. p. 16. [online] <http://www.undp.md/publications/doc/Baseline201020mai20final.pdf> (vizitat 29.05.2014) Tot în acest context trebuie să menționăm faptul că, în anul 2005, organizațiile pentru drepturile omului din țară au propus includerea articolului „Tortura” în Capitolul XV „Infracțiuni comise de persoane cu funcții de răspundere” din CP al RM, însă Parlamentul nu a acceptat propunerea dată, articolul fiind inclus în Capitolul XIV „Infracțiuni contra justiției” al CP al RM.

Tot în acest context, a fost abrogat articolul 309¹ prin Legea Republicii Moldova Nr. 252 din 08.11.2012, fiind introdus după art. 166 articolul 166¹ cu titlul *Tortura, tratamentul inuman sau degradant*, care definea fenomenul sub următorul conținut⁵: (1) Cauzarea intenționată a unei dureri sau a suferinței fizice ori psihice, care reprezintă tratament inuman ori degradant, de către o persoană publică sau de către o persoană care, de facto, exercită atribuțiile unei autorități publice, sau de către orice altă persoană care acționează cu titlu oficial sau cu consimțământul expres ori tacit al unei asemenea persoane se pedepsește cu închisoare de la 2 la 6 ani sau cu amendă în mărime de la 800 la 1000 de unități convenționale, în ambele cazuri cu privarea de dreptul de a ocupa anumite funcții sau de a exercita o anumită activitate pe un termen de la 3 la 5 ani.

Este necesar de menționat că prin Legea nr. 252 din 08.11.2012⁶ au fost operate modificări la art. 60 CPRM, fiind exclusă prescripția tragerii la răspundere pentru infracțiuni de tortură, tratament sau degradant⁷.

De asemenea, prin Legea Republicii Moldova Nr. 252 din 08.11.2012 au mai fost operate amendamente la Codul Penal al Republicii Moldova⁸, torționarii fiind privați de aplicarea pedepsei mai blânde decât cea prevăzută de lege⁹ și de amnistie¹⁰. Sub aspecte de procedură penală, putem menționa că în faza desfășurării procesului penal, nimeni nu poate fi supus la tortură sau la tratamente cu cruzime, inumane ori degradante, nimeni nu poate fi deținut în condiții umilitoare, nu poate fi silit să participe la acțiuni procesuale care lezează demnitatea umană¹¹.

Prin Legea Republicii Moldova Nr. 13-XVI din 14.02.08, legiuitorul autohton a delegat responsabilitatea de a investiga sarcina probațiunii neaplicării torturii și a altor tratamente sau pedepse crude, inumane sau degradante autorității în a cărei custodie se află persoana privată de libertate,

---

⁵ Alin 2) și 3) al art. 166¹ CPRM prevede agravarea acțiunilor prevăzute la alin. (1): a) săvârșite cu bună știință asupra unui minor sau asupra unei femei gravide ori profitând de starea de neputință cunoscută sau evidentă a victimei, care se datorează vârstei înaintate, bolii, handicapului fizic sau psihic ori altui factor; b) săvârșite asupra a 2 sau a mai multor persoane; c) săvârșite de 2 sau de mai multe persoane; d) săvârșite prin folosirea armei, instrumentelor speciale sau a altor obiecte adaptate acestui scop; e) săvârșite de o persoană cu funcție de răspundere sau de o persoană cu funcție de demnitate publică; f) care din imprudență au cauzat o vătămare gravă sau medie integrității corporale sau sănătății; g) care din imprudență au cauzat decesul persoanei sau sinuciderea acesteia se pedepsesc cu închisoare de la 3 la 8 ani sau cu amendă în mărime de la 800 la 1000 de unități convenționale, în ambele cazuri cu privarea de dreptul de a ocupa anumite funcții sau de a exercita o anumită activitate pe un termen de la 5 la 10 ani. (3) Tortura, adică orice faptă intenționată prin care se provoacă unei persoane o durere sau suferință fizice sau psihice puternice cu scopul de a obține de la această persoană sau de la o persoană terță informații sau mărturisiri, de a o pedepsi pentru un act pe care aceasta sau o terță persoană l-a comis ori este bănuită că l-a comis, de a o intimida sau de a exercita presiune asupra ei sau asupra unei terțe persoane, sau din orice alt motiv, bazat pe o formă de discriminare, oricare ar fi ea, atunci când o asemenea durere sau suferință este provocată de către o persoană publică sau de către o persoană care, de facto, exercită atribuțiile unei autorități publice, sau de către orice altă persoană care acționează cu titlu oficial sau cu consimțământul expres sau tacit al unei asemenea persoane se pedepsește cu închisoare de la 6 la 10 ani cu privarea de dreptul de a ocupa anumite funcții sau de a exercita o anumită activitate pe un termen de la 8 la 12 ani. (4) Acțiunile prevăzute la alin. (3): a) săvârșite cu bună știință asupra unui minor sau asupra unei femei gravide ori profitând de starea de neputință cunoscută sau evidentă a victimei, care se datorează vârstei înaintate, bolii, handicapului fizic sau psihic ori altui factor; b) săvârșite asupra a 2 sau a mai multor persoane; c) săvârșite de 2 sau de mai multe persoane; d) săvârșite prin folosirea armei, instrumentelor speciale sau a altor obiecte adaptate acestui scop; e) săvârșite de o persoană cu funcție de răspundere sau de o persoană cu funcție de demnitate publică; f) care din imprudență au cauzat o vătămare gravă sau medie integrității corporale sau sănătății; g) care din imprudență au cauzat decesul persoanei sau sinuciderea acesteia se pedepsesc cu închisoare de la 8 la 15 ani cu privarea de dreptul de a ocupa anumite funcții sau de a exercita o anumită activitate pe un termen de la 10 la 15 ani. [Art.166¹ introdusă prin LP252 din 08.11.12, MO263-269/21.12.12 art.855]

⁶ Legea Republicii Moldova Nr. 252 din 08.11.2012 pentru modificarea și completarea unor acte legislative. În: Monitorul Oficial al Republicii Moldova, 2012, nr. 263-269, 21.12. nr. 855.

⁷ Codul penal al Republicii Moldova. Nr. 985 din 18.04.2002. În: Monitorul Oficial al R. Moldova, 14.04.2009, nr. 72-74. art. 60. al. 8. Textul alin 8 prevede: Prescripția nu se aplică persoanelor care au săvârșit infracțiuni contra păcii și securității omenirii, infracțiuni de război, infracțiuni de tortură, tratament inuman sau degradant sau alte infracțiuni prevăzute de tratatele internaționale la care Republica Moldova este parte.

⁸ Codul penal al Republicii Moldova. Nr. 985 din 18.04.2002. În: Monitorul Oficial al R. Moldova, 14.04.2009, nr. 72-74. art. 65.

⁹ La articolul 79 alineatul (4), cuvintele „sau în cazul recidivei de infracțiuni” se substituie cu textul „, în cazul recidivei de infracțiuni sau al săvârșirii de infracțiuni prevăzute la art. 166¹ alin. (2)–(4)”

¹⁰ Articolul 107 se completează cu alineatul (3) cu următorul cuprins: „(3) Amnistia nu se aplică în cazul săvârșirii de infracțiuni prevăzute la art. 166¹ alin. (2)–(4).”

¹¹ Codul de procedură penală a Republicii Moldova. Nr. 122 din 14.03.2003. În: Monitorul Oficial al Republicii Moldova, 07.06.2003, nr. 104-110. art. 10 alin. 3.

plasată la dispoziția unui organ de stat sau la indicația acestuia, sau cu acordul ori consimțământul său tacit¹².

Prin Legea Republicii Moldova Nr. 66 din 05.04.12 a fost impusă obligativitatea supunerii expertizei medicale potențialei victime a torturii. Astfel, victima actelor de tortură, a tratamentelor inumane sau degradante este supusă expertizei asupra stării psihice sau fizice¹³.

De altfel, Legea Republicii Moldova Nr. 66 din 05.04.12 prevede că asistența medicală și psihologică constituie unul din drepturile procedurale ale părții vătămate¹⁴. Expertiza medicală poate fi dispusă și efectuată, însă, *în mod obligatoriu* pentru constatarea stării psihice și fizice a persoanei în privința căreia se reclamă că s-au comis acte de tortură, tratamente inumane sau degradante¹⁵.

Este necesar de menționat că, prin Legea Republicii Moldova Nr. 252 din 08.11.2012, competența de a exercita urmărirea penală în cazul depistării și constatării acțiunilor de tortură sau tratament degradant (prevăzut la art. 166¹CPRM) revine procurorului¹⁶.

În vederea asigurării controlului stării de sănătate a condamnaților, instituția sau organul în custodia căruia se află condamnatul efectuează examenul medical al acestuia la primirea în penitenciar și în timpul executării pedepsei, la solicitare și în mod periodic, însă nu mai rar de o dată la 6 luni. În cazul în care se constată că persoana condamnată a fost supusă la tortură, tratamente cu cruzime, inumane sau degradante ori la alte rele tratamente, medicul consemnează în fișa medicală cele constatate și declarațiile persoanei condamnate și este obligat să sesizeze procurorul și avocatul parlamentar. La solicitarea persoanei condamnate, examinarea medicală poate fi înfăptuită la locul de deținere pe cont propriu, de un medic din afara sistemului penitenciar, indicat de aceasta sau de un medic legist. Constatările medicului din afara sistemului penitenciar se consemnează în fișa medicală a persoanei condamnate, iar certificatul medico-legal se anexează la fișa medicală, după ce persoana condamnată a luat cunoștință prin semnătură de conținutul său¹⁷. În această ordine de idei, este relevant de menționat că în cazul constatării faptului că persoana condamnată a fost supusă la tortură, tratamente cu cruzime, inumane sau degradante ori alte rele tratamente, administrația penitenciarului asigură înștiințarea, de îndată, telegrafic ori pe o altă cale, a familiei sau a altor persoane apropiate condamnatului despre acest fapt¹⁸.

Măsuri administrative de prevenire și combatere a torturii. Convenția ONU Împotriva Torturii prevede, în primul rând, crearea unui organism internațional independent – Comitetul Împotriva Torturii, care este responsabil de monitorizarea și promovarea implementării Convenției, precum și recepționarea, examinarea și investigarea plângerilor în cazurile de tortură, în cooperare cu Statele Parte. Tot în acest context, articolul 1 al Convenției Protocolul Opțional impune înființarea unei instituții publice noi care să îndeplinească rolul de mecanism independent pentru prevenirea torturii și relelor tratamente.

Republica Moldova și-a asumat angajamentul de a fortifica capacitatea instituțională de a preveni, combate, pedepsi și compensa pentru actele de tortură și în baza documentelor interne de politici și strategii. Printre acestea se numără în mod special Planul Național de Acțiuni în domeniul Drepturilor Omului pentru anii 2011-2014¹⁹.

Conform prevederilor Planului Național de Acțiuni în domeniul Drepturilor Omului, pentru anii 2011-2014 au fost propuse spre realizare următoarele obiective:

---

¹² Codul de procedură penală a Republicii Moldova. Nr. 122 din 14.03.2003. În: Monitorul Oficial al R. Moldova, 7.06.2003, nr. 104-110. art. 10 alin. 3¹.

¹³ Codul de procedură penală a Republicii Moldova. Nr. 122 din 14.03.2003. În: Monitorul Oficial al R. Moldova, 7.06.2003, nr. 104-110. art. 58 alin 5¹.

¹⁴ Codul de procedură penală a Republicii Moldova. Nr. 122 din 14.03.2003. În: Monitorul Oficial al R. Moldova, 7.06.2003, nr. 104-110. art. 60 alin 1¹.

¹⁵ Codul de procedură penală a Republicii Moldova. Nr. 122 din 14.03.2003. În: Monitorul Oficial al R. Moldova, 7.06.2003, nr. 104-110. art. 143 alin 3¹.

¹⁶ Codul de procedură penală a Republicii Moldova. Nr. 122 din 14.03.2003. În: Monitorul Oficial al R. Moldova, 7.06.2003, nr. 104-110. art. 270 alin (1) pct. 5.

¹⁷ Codul de executare al Republicii Moldova. Nr. 443 din 24.12.2004. În: Monitorul Oficial al R. Moldova, 03.03.2005, nr. 34-35. Art. 251 alin. 1)3). Art.251 al.(3) modificat prin LP13-XVI din 14.02.08, MO51-54/14.03.08 art. 161.

¹⁸ Codul de executare al Republicii Moldova. Nr. 443 din 24.12.2004. În: Monitorul Oficial al R. Moldova, 03.03.2005, nr. 34 -35. art. 251 alin. 7.

¹⁹ Hotărârea Parlamentului cu privire la aprobarea Planului național de acțiuni în domeniul drepturilor omului pe anii 2011-2014 nr. 90 din 12.05.2011 În: Monitorul Oficial din 22.07.2011. nr. 118-121/331.

- Elaborarea metodicii de identificare și investigare a cazurilor de tortură sau de alte rele tratamente în vederea stabilirii unor raporturi de colaborare între organele competente;
- Examinarea în regim prioritar, de către organele competente, a plângerilor privind actele de tortură sau alte rele tratamente;
- Furnizarea către publicul larg (inclusiv prin intermediul mijloacelor de informare în masă) a informației privind numărul de proceduri penale intentate pe cazuri de tortură sau alte rele tratamente și privind evoluția de ansamblu a cauzelor;
- Supravegherea video a intrărilor și ieșirilor din izolatoarele de detenție provizorie;
- Ținerea strictă a evidenței persoanelor aflate în custodia organelor de urmărire penală;
- Asigurarea condițiilor de confidențialitate pentru întrevederile persoanei aflate în custodia organelor de urmărire penală cu apărătorul.
- Asigurarea accesului imediat al persoanei reținute la servicii juridice calificate;
- Asigurarea respectării drepturilor persoanei reținute, inclusiv a dreptului de a fi informată despre drepturile sale și de a primi explicații asupra acestor drepturi, a dreptului de a nu depune mărturie și de a-și anunța rudele sau o altă persoană despre locul în care este deținută;
- Crearea serviciului de protecție a pacienților în instituțiile psihiatrice prin instituirea unei unități de jurist în schema de încadrare a internatelor psihoneurologice;
- Dezvoltarea capacităților profesionale ale angajaților instituțiilor psihiatrice;
- Elaborarea unui ghid metodologic de asistență medicală și documentare a cazurilor de tortură sau de alte rele tratamente suportate de persoanele private de libertate;
- Elaborarea unui ghid metodologic de asistență medicală și documentare a cazurilor de tortură sau de alte rele tratamente suportate de persoanele private de libertate;
- Modificarea legislației în vederea înlăturării ambiguităților privind mecanismul național de prevenire a torturii;
- Sporirea transparenței în funcționarea mecanismului național de prevenire a torturii;
- Desfășurarea campaniilor de informare a lucrătorilor instituțiilor în a căror custodie se află persoane private de libertate privind competențele, atribuțiile și drepturile membrilor consiliului consultativ în calitate de mecanism național de prevenire a torturii;
- Dezvoltarea de parteneriate pentru reabilitarea medico-psihosocială a victimelor torturii și ale altor rele tratamente.

Este necesar de menționat că unele dintre acțiunile specificate anterior²⁰ au fost totuși realizate (de ex. examinarea medicală obligatorie), iar altele au rămas neschimbate (de ex. transferul, în regim de urgență, a izolatoarelor de detenție provizorie din subordinea Ministerului Afacerilor Interne în subordinea Ministerului de Justiție). După cum reiese din rezultatele obținute de Centrul pentru Drepturile Omului în anul 2013 în implementarea Planului Național de Acțiuni în Domeniul Drepturilor Omului pe anii 2011-2014²¹, au fost realizate mai multe acțiuni, însă acestea au constituit activități preponderent cu caracter informativ și mai puțin de ordin normativ.

Este necesar, de asemenea, de remarcat că majoritatea activităților de prevenire și combatere a torturii, tratamentelor degradante sau inumane (sub aspect administrativ) sunt corelate funcționării mecanismului național de prevenire a torturii.

În baza Protocolului Opțional la Convenția ONU împotriva torturii și altor pedepse ori tratamente cu cruzime, inumane sau degradante, prin modificarea și completarea Legii nr. 1349-XII din 17.10.1997 privind avocații parlamentari, a fost instituit mecanismul național de prevenire a torturii. Modalitatea de funcționare și eficiența acestuia este detaliată într-un capitol distinct.

Pe data de 3 aprilie 2014, legiuitorul a abrogat legea 1349-XII privind avocații parlamentari prin Legea Republicii Moldova nr. 52 cu privire la Avocatul Poporului (Ombudsmanul), însă prevederile vizând mecanismul național de prevenire a torturii nu au suferit modificări radicale²². Capitolul V al Legii nr. 52 reglementează în detaliu organizarea și desfășurarea activităților mecanismul național de

²⁰ Zaharia V. ș.a., *Situația din Republica Moldova privind combaterea torturii și altor pedepse ori tratamente cu cruzime, inumane sau degradante*, Chișinău, 2010. p. 21. [online] http://www.undp.md/publications/doc/Baseline201020ma_i_final.pdf (vizitat 27.05.2014)

²¹ http://www.ombudsman.md/sites/default/files/rapoarte/raport_pnado_2013.pdf

²² Legea Republicii Moldova Nr. 52 din 3.04.2014 cu privire la Avocatul Poporului (Ombudsmanul). În: Monitorul Oficial al Republicii Moldova, 2014, nr. 110-114, 09.05. nr. 278. Art. 30.

prevenire a torturii²³. După cum reiese din prevederile art. 30-32 al Legii nr. 52, dar și din alte surse²⁴, putem concluziona că în activitatea de prevenire a torturii și a altor tratamente și pedepse crude, inumane sau degradante, avocatul parlamentar prezintă autorității sau persoanei cu funcție de răspundere corespunzătoare recomandările sale în vederea ameliorării comportamentului față de persoanele private de libertate, a condițiilor de detenție și a prevenirii torturii. În cazul în care avocatul parlamentar nu este de acord cu măsurile întreprinse, el este în drept să se adreseze unui organ ierarhic superior pentru luarea măsurilor corespunzătoare în vederea executării recomandărilor cuprinse în avizul său și/sau să informeze opinia publică, inclusiv să divulge numele persoanelor autorizate să acționeze în numele acelei autorități. De asemenea, este necesar de menționat că necesitatea prevenirii și combaterii relexor tratamente determină implicarea societății civile în procesul monitorizării locurilor de detenție, în acest sens fiind creat mecanismul național de prevenire a torturii, format din avocatul poporului și consiliul consultativ.

Instituția sau organul în custodia căreia se află un cetățean (cu sau fără consimțământul său) poartă, în egală măsură, răspundere pentru starea fiziologică din momentul reținerii și, inclusiv, în perioada plasării cetățeanului în baza aplicării unor măsuri cu caracter restrictiv.

Orice declarație, plângere sau alte circumstanțe care oferă temei de a presupune că persoana a fost supusă acțiunilor de tortură, tratament inuman sau degradant urmează a fi examinate de procuror, în modul prevăzut de articolul 274 alin 3¹ al Codului de Procedură Penală al Republicii Moldova, în procedură separată. Sarcina probațiunii neaplicării torturii și a altor tratamente sau pedepse crude, inumane sau degradante îi revine autorității în a cărei custodie se află persoana privată de libertate, plasată la dispoziția unui organ de stat sau la indicația acestuia sau cu acordul sau consimțământul său tacit.

Așadar, în cazul depistării cazurilor de tortură într-o instituție de stat, persoana cu funcție de răspundere ierarhic superioară tortionarului este obligată să examineze aceste acțiuni calificându-le ca fiind abateri disciplinare în cadrul anchetelor de serviciu, precum și ca infracțiuni, în ordinea prevăzută de Codul de Procedură Penală.

Dorim să remarcăm că actele de tortură sunt incompatibile cu prevederile deontologice după care se ghidează angajații instituțiilor publice²⁵, însă este necesar ca această clauză să nu fie una

²³ Capitolul V. Mecanismul național de prevenirea torturii are următorul conținut:

Articolul 30. Prevenirea torturii (1) În scopul protecției persoanelor împotriva torturii și altor pedepse ori tratamente cu cruzime, inumane sau degradante, pe lângă Oficiul Avocatului Poporului se creează Consiliul pentru prevenirea torturii (în continuare – Consiliu) în calitate de mecanism național de prevenire a torturii, în conformitate cu Protocolul opțional la Convenția împotriva torturii și a altor pedepse ori tratamente cu cruzime, inumane sau degradante.

(2) În scopul asigurării protecției persoanelor împotriva torturii și a altor pedepse ori tratamente cu cruzime, inumane sau degradante, Avocatul Poporului asigură efectuarea de către membrii Consiliului a vizitelor preventive și de monitorizare în locurile unde se află sau se pot afla persoane private de libertate, plasate acolo prin dispoziția unui organ de stat sau la indicația acestuia, sau cu acordul ori consimțământul tacit al acestuia.

(3) Se interzice ordonarea, aplicarea, admiterea sau tolerarea oricărui tip de sancțiune, precum și prejudicierea în alt mod a unei persoane sau organizații pentru comunicarea oricărei informații, veridice sau false, membrilor Consiliului și altor persoane care îi însoțesc în exercitarea atribuției de prevenire a torturii.

(4) În sensul prezentei legi, noțiunea de privare de libertate se definește ca orice formă de plasare a persoanei, la ordinul oricărui organ judiciar, administrativ sau al altui organ, într-un loc de detenție de stat sau privat, pe care aceasta nu îl poate părăsi după voia sa, în calitate de pedeapsă, sancțiune, măsură procesuală de constrângere, măsură de siguranță, precum și ca rezultat al dependenței față de o îngrijire acordată sau în baza oricărui alt motiv.

Articolul 32. Vizitele în locurile unde se află ori se pot afla persoane private de libertate (1) Membrii Consiliului aleg în mod independent locurile care urmează să fie vizitate și persoanele cu care doresc să discute.

(2) Pentru a efectua vizitele preventive și de monitorizare nu este necesară înștiințarea prealabilă, nici permisiunea vreunei autorități.

(3) În timpul vizitelor preventive și de monitorizare pot fi utilizate aparate audio sau video, cu consimțământul persoanei care urmează a fi înregistrată.

(4) În urma fiecărei vizite se întocmește un raport care va include, după caz, propuneri și recomandări privind ameliorarea situației.

²⁴ Raport privind respectarea drepturilor omului în Republica Moldova în anul 2013. Chișinău, 2014. p. 17 [online] http://www.ombudsman.md/sites/default/files/rapoarte/raportul_2013_red_def.pdf

²⁵ De exemplu, în exercițiul funcției, procurorul trebuie să nu aplice, să nu încurajeze și să nu tolereze acte de tortură, tratamente sau pedepse inumane sau degradante (Cod de etică al procuraturii, pct. 6 lit. h. Aprobare prin Hotărârea Consiliului Superior al Procurorilor nr. 12-3d-228/11 din 04.10.2011) sau Colaboratorului de poliție îi este interzis să aplice, să încurajeze sau să tolereze acte de tortură, tratamente sau pedepse inumane sau degradante, în orice circumstanță s-ar afla (Hotărârea Guvernului nr. 481 din 10.05.2006 cu privire la aprobarea Codului de etică și deontologie al poliștului, pct. 16 lit. a).

formală. După cum am menționat anterior, competența de a exercita urmărirea penală în cazul depistării și constatării acțiunilor de tortură, tratament inuman sau degradant (prevăzut la art. 166¹CPRM) revine procurorului²⁶. În perioada desfășurării anchetei de serviciu pe cazuri de tortură pot fi aplicate măsuri restrictive, cum ar fi, de exemplu, suspendarea din funcție.

Suspendarea din funcție a persoanelor cu funcție de răspundere. În privința făptuitorului actelor de tortură, pot fi aplicate măsuri procesuale de constrângere, inclusiv suspendarea provizorie din funcție. Suspendarea provizorie din funcție o decide administrația instituției în care activează bănuitul, învinuitul, în condițiile legii, la sugestia procurorului care conduce, sau, după caz, efectuează nemijlocit urmărirea penală. De asemenea, dacă există temeieri suficiente de a considera că partea vătămată, martorul sau alte persoane participante la proces, precum și membrii familiei acestora ori rudele apropiate pot fi sau sunt amenințate cu moartea, cu aplicarea violenței, cu deteriorarea sau distrugerea bunurilor ori cu alte acte ilegale, organul de urmărire penală și instanța de judecată sunt obligate să ia măsurile prevăzute de legislație pentru ocrotirea vieții, sănătății, onoarei, demnității și bunurilor acestor persoane, precum și pentru identificarea vinovaților și tragerea lor la răspundere. Judecarea cauzelor de tortură se efectuează în ordine generală. Conform Codului de Procedură penală, prejudiciul cauzat drepturilor, libertăților și demnității umane în cursul procesului penal se repară în modul stabilit de lege. În ambele cazuri, Procurorul este în drept să inițieze sancționarea încălcărilor de lege, neîndeplinirii sau îndeplinirii necorespunzătoare a obligațiilor de serviciu, comise de ofițerii de urmărire penală, de lucrătorii organelor de constatare și ai organelor care exercită activitate specială de investigații²⁷.

Așadar, măsurile administrative întreprinse de către autoritățile publice în perioada 2011-2014 reflectă disponibilitatea acestora de a preveni și combate fenomenul torturii, tratamentul inuman sau degradant. Monitorizarea locurilor de detenție – izolatoare de detenție provizorie, internate psiho-neurologice etc. – de către instituții și organizații naționale și internaționale are ca efect diminuarea treptată a fenomenului de tortură, tratamente inumane sau degradante, însă necesită îmbunătățiri la compartimentele: elaborarea unui sistem eficient de colectare a datelor, adoptarea unor regulamente interne (folosirea mijloacelor de calmare, folosirea mijloacelor speciale – cătușe, cagule), elaborarea unui sistem de denunțare a cazurilor de tortură, crearea unui mecanism de coordonare a activităților dintre instituții privind monitorizarea fenomenului torturii a persoanelor aflate în custodia acestor instituții.

În concluzie, dorim să menționăm faptul că, prin ratificarea Convenției ONU Împotriva Torturii, Convenției europene pentru prevenirea torturii și a pedepselor sau tratamentelor inumane sau degradante și Protocolului Opțional la Convenția ONU, Republica Moldova s-a raliat comunității internaționale în combaterea actelor de tortură, tratamente inumane sau degradante, iar prin aprobarea Planului de acțiuni pentru implementarea strategiei de reformă a sectorului justiției pentru anii 2011–2016 statul și-a asumat obligațiunea de a eradica fenomenul torturii. În virtutea măsurilor întreprinse, relele tratamente persistă, iar datele statistice oferite de către instituțiile publice și organizațiile neguvernamentale demonstrează că măsurile întreprinse (legislative, administrative, judiciare etc.) nu sunt suficiente și necesită a fi revizuite și îmbunătățite în vederea garantării integrității fizice și psihice ale cetățeanului aflat în custodia autorităților publice.

---

²⁶ Codul de procedură penală a Republicii Moldova. Nr. 122 din 14.03.2003. În: Monitorul Oficial al R. Moldova, 7.06.2003, nr. 104-110. art. 270 alin (1) pct.5.

²⁷ Legea Republicii Moldova Nr. 294-XVI din 25.12.2008 cu privire la procuratură. În: Monitorul Oficial al Republicii Moldova, 2009, nr. 55-56, 17.03. nr. 155. Art.9 alin. 2 lit. b).

Bibliografie

1. Cod de etică al procuraturii RM, Aprobat prin Hotărârea Consiliului Superior al Procurorilor nr. 12-3d-228/11 din 04.10.2011.
2. Codul penal al Republicii Moldova. Nr. 985 din 18.04.2002. În: Monitorul Oficial al R. Moldova, 14.04.2009, nr.72-74.
3. Codul de procedură penală a Republicii Moldova. Nr. 122 din 14.03.2003. În: Monitorul Oficial al R. Moldova, 07.06.2003, nr. 104-110.
4. Codul de executare al Republicii Moldova. Nr. 443 din 24.12.2004. În: Monitorul Oficial al R. Moldova, 03.03.2005, nr. 34-35.
5. Constituția Republicii Moldova. In: Monitorul Oficial al Republicii Moldova nr.1, 12.08.1994. art. 24 alin 2.
6. Hotărârea Parlamentului cu privire la aprobarea Planului de acțiuni pentru implementarea strategiei de reformă a sectorului justiției pentru anii 2011–2016 nr. 6 din 16.02.2012 În: Monitorul Oficial din 05.06.2012. nr. 109-112. [online] http://lex.justice.md/index.php?action=view&view=doc&lang=1&id=343439,file://C:/Users/Ion/Downloads/PA_reforma_justitiei.pdf (vizitat 15.06.2014)
7. Hotărârea Parlamentului cu privire la aprobarea Planului național de acțiuni în domeniul drepturilor omului pe anii 2011-2014 nr. 90 din 12.05.2011 În: Monitorul Oficial din 22.07.2011. nr. 118-121/331.
8. Hotărârea Guvernului nr. 481 din 10.05.2006 cu privire la aprobarea Codului de etică și deontologie al polițistului, pct. 16 lit. a).
9. http://www.ombudsman.md/sites/default/files/rapoarte/raport_pnado_2013.pdf
10. <http://www.undp.md/publications/doc/Baseline201020mai20final.pdf> (vizitat 27.05.2014).
11. Legea Republicii Moldova Nr. 294-XVI din 25.12.2008 cu privire la procuratură. În: Monitorul Oficial al Republicii Moldova, 2009, nr. 55-56, 17.03. nr. 155. Art.9 alin. 2 lit. b).
12. Legea Republicii Moldova Nr. 252 din 08.11.2012 pentru modificarea și completarea unor acte legislative. În: Monitorul Oficial al Republicii Moldova, 2012, nr. 263-269, 21.12. nr. 855.
13. Legea Republicii Moldova Nr. 52 din 3.04.2014 cu privire la Avocatul Poporului (Ombudsmanul). În: Monitorul Oficial al Republicii Moldova, 2014, nr. 110-114, 09.05. nr. 278. Art. 30.
14. Raport privind respectarea drepturilor omului în Republica Moldova în anul 2013. Chișinău, 2014 [online] http://www.ombudsman.md/sites/default/files/rapoarte/raportul_2013_red_def.pdf
15. Zaharia V. ș. a. *Situația din Republica Moldova privind combaterea torturii și altor pedepse ori tratamente cu cruzime, inumane sau degradante*. Chișinău, 2010. p. 21. [online] http://www.undp.md/publications/doc/Baseline201020mai_20_final.pdf (vizitat 27.05.20)